

frit Skjøn er det, hvormed al Retssubvikling er begyndt. Det er efter den frie Overbeviisning; at Indianerhøvdingen skalperer den, hvis Gode han vil tilegne sig, eller at Rabien lader den faae Bastonade, hvis Kone han vil tage til sig; men dette er jo netop det første og store Civilisationens Fremskridt, at man begyndte at danne sig de faste og bestemte Regler, der skulde være den ledende Stjerne, ikke den hemmende Bænke for Overbeviisningen, og jeg tør, naar jeg seer ud over alle Landes og Tiders Udvikling, sige, at dette er Resultatet af Aarhundreders Arbejde, hvortil de eminenteste Aander have medvirket, et Resultat, der er gaaet i Arv fra Slægt til Slægt. Det er ikke andet end det frie Skjøn, som Absolutismen paaveraabte sig, medens det er Civilisationen, der gjør det Fremskridt at sige: Med Lov skal man Land bygge, og jeg vil paastaae, at Udviklingen af en bestemt Beviistheori, af hvis Opretholdelse Enhvers Bee og Bel er afhængende, er et stort Gode, som man ikke skal undervurdere. Hermed vil jeg ingenlunde have negtet, at hvor dette Forsøg er gjort, er man ofte gaaet forvidt i sine Baand og Indskrænkninger. Derfor udviklede der sig i den Stat, der med Hensyn til Retssubviklingen — hvor meget man ellers kan have imod det — staaer i Spidsen for den europæiske Civilisation, nemlig Rom, ved Siden af jus civile, den strenge Ret, jus prætorianum ex æquo et utile, den frie Ret, ex jure gentium. Derfor har ogsaa i mange Henseender Grændsen for de lovbestede Regler været Gjenstanden for Overveielse, og jeg hører til den Skole af 1789, der mener, at man i mange Retninger kan vende tilbage til Naturtilstandene, ved at opgive en Deel af de strenge og skarpe Fordringer, der have trængt sig ind. Jeg skal tillige gjøre opmærksom paa, at den danske Retsspraxis og Beviistheori ikke er bleven uberørt af disse Bestræbelser. Det er hos os ikke noget Trældomsaag, der paalægges Overbeviisningen efter den gjældende Beviistheori. Intetsomhelst Beviismiddel er affaaet, hvad ogsaa en tidligere Taler har gjort opmærksom paa. Det staaer Parten frit for at anføre ethvert Datum og enhver Kjendsgjerning, han vil, og Dommeren er ikke afflaaren fra at tillægge ethvert Mo-

ment, der kommer frem under Proceduren, den Vægt, han kan forsvare. Enhver veed af Erfarung, at den Regel ikke gjælder, at Vidner ere Vidner og et Document et Document, men at hvert Moment, der kan give det en anden Betydning, er Noget, der ligger indenfor den lovlige Opfattelse. Jeg har for mit Vedkommende stor Tvivl, om man nogenfinde vil komme dertil at bortkaste i civile Sager Lovens Veiledning for Beviis, og jeg skal kun paa Grund af den ærede sidste Talers Dyringer anføre, at det efter den engelske Rettsforfatning er ligegyldigt, om Nogen støtter sig paa Statuter eller paa Kongeloven og at England aldrig kan anføres som Exempel paa den frie Beviistheori: dette er Frankrig og Belgien, hvor Code Napoleon hersker, men i England er der efter det hele Begreb om Lov en streng Beviistheori, og det endog strengere end den hos os endnu bestaaende. Jeg beder, at man ikke forvevler Theorien om det frie Beviis med en Forestilling, der ligger den almindelige Dannelse langt nærmere, nemlig Jurys og Edførne-Institutionens Berettigelse i saa Henseende. Thi deri er der en tvinesfaldende Forskjel. I de civile Sager har enhver Mand en god Ret og en naturlig Trang til at kunne vide iforveien nogenlunde, hvad han har at gjøre for at sikke sig sine Rettigheder; hvorimod Edførne i de criminelle Sager stille den Tiltalte for sig, og der kan ikke der i den Henseende være Tale om nogen Collision. Men dernæst er der i Edførne-Institutionen — jeg veed meget vel, at det ingenlunde er correct, som man har troet, at sige, at Dommeren afgjør det Juridiske og de Edførne det Factiske i Sagen — store Grupper af Spørgsmaal, der slet ikke foreligge for de Edførnes egen Bedømmelse. Men her, hvor der ikke findes nogen saadan Adskillelse, domme de Søs- og Handelskyndige, der ere Medlemmer af Retten, i fuldt Maal, og deres Botum gjælder overalt ligesaa meget som den retslærde Præsidents, for at holde mig til den Adskillelse, man nu engang pleier at opstille som betegnende for Jurys mellem det Factiske og det reent Retlige. — Der er ogsaa den Forskjel, at ved Edførneretten foreligger hele Sagen i en uafbrudt Rækkefølge. Fra den Tid, Sa-